

SJUNKANDE FÖRTROENDE FÖR FORSKNING

SÖREN HOLMBERG OCH LENNART WEIBULL

Förtroendet för universitet och forskning är högt i Sverige, men är på väg ned. Det är en tendens som kan utläsas SOM-mätningen 2005 i jämförelse med tidigare års mätningar. Visserligen är tidsserierna inte särskilt långa men det är ändå tydligt att det 2005 för första gången i våra SOM-mätningar av förtroende för gruppen forskare och för olika forskningsområden finns en tydlig nedgång. Genom att de systematiska mätningarna påbörjades först 2002 finns det ingen anledning till alarmism och vad vi ser kan kanske vara en statistisk tillfällighet. Men sett i ett vidare sammanhang är det ändå mest troligt att resultatet är ett tecken på ett förändrat opinionsklimat.

Andra mätserier kring universitetsverksamhet visar på en liknande förändring. I SOM-studierna har vi till exempel studerat svensk folkets allmänna förtroende för Universitet/Högskolor varje år sedan 1997. Mätningarna har gjorts inom ramen för en större undersökning av förtroendet för ett tjugotal olika institutioner. Resultaten har visat på mycket starka siffror för universiteten. Det har varit en kamp om första platsen på förtroendeligan med sjukvården. Universitetens förtroendebalans (andel med mycket eller ganska stort förtroende minus andel med mycket eller ganska litet förtroende¹) har med start 1997 varit +47, +51, +52, +50, +47, +47, +47 och år 2004 +51; alltså tämligen stabilt. Motsvarande siffra 2005 är +44 och den lägsta hittills. Den senare siffran är inte dramatiskt lägre än tidigare, men dock det lägsta förtroendet vi uppmätt. Siffran är dessutom klart lägre än för sjukvården på förstaplatsen. Sjukvården fick 2005 resultatet +53 (se vårt kapitel om samhällsförtroende).

Liknande resultat med minskande förtroendesiffror för universiteten har också uppmätts i Medieakademiens förtroendebarameter som använder SOM-institutets frågor. I Medieakademiens studier som bygger på telefonbaserade mätningar har sedan 2000 andelen som uttryckt ett mycket eller ganska högt förtroende för universiteten varit svagt fallande – 78 procent, 77, 76, 84, 74 och 72 procent 2005; alltså även här en lägsta siffra i senaste mätningen hösten 2005 (Holmberg och Weibull 2005). Det är därför knappast någon tvekan om att universiteten har tappat något i förtroende. Och det är intressant att notera att nedgången sammanfaller med vad vi uppfattar som en ökad medieuppmärksamhet för skandaler och fusk inom både svensk och internationell forskning.

Sex fakultetsområden

Utgångspunkten för våra årliga mätningar har varit förtroendet för ett antal olika forskningsfält, operationaliserat som sex fakultetsområden. Analyserna har gjorts inom ramen för forskningsprojektet *Vetenskapen i Samhället (ViS)*. Den ideella föreningen *Vetenskap & Allmänhet (VA)* har stött projektet ekonomiskt. I tabell 1 redovisas resultaten från allmänhetens bedömningar av de sex fakultetsområden som vi undersökt.

Tabell 1 Förtroende för forskning inom olika områden (procent)

Fråga: "Allmänt sett, vilket förtroende har Du för den forskning som bedrivs inom Sverige inom följande områden?"

område	mycket/ganska stort förtroende	varken eller	mycket/ganska litet förtroende	ingen uppfattning	summa procent
Medicin					
2002	84	9	2	5	100
2003	84	8	2	6	100
2004	81	9	2	8	100
2005	78	11	2	9	100
Teknik					
2002	71	16	2	11	100
2003	71	14	1	14	100
2004	73	14	1	12	100
2005	70	14	2	14	100
Naturvetenskap					
2002	63	22	1	14	100
2003	68	16	1	15	100
2004	68	17	1	14	100
2005	63	20	1	16	100
Samhällsvetenskap					
2002	48	33	3	16	100
2003	52	28	3	17	100
2004	50	29	3	18	100
2005	44	32	4	20	100
Utbildningsvetenskap					
2004	43	26	6	25	100
2005	37	28	6	29	100
Humaniora					
2002	37	29	5	29	100
2003	41	24	3	32	100
2004	38	26	4	32	100
2005	34	26	4	36	100

Källa: SOM-undersökningarna 2002-2005

Kommentar: Enkätfrågan omfattade svarsalternativen mycket respektive ganska stort förtroende, varken stort eller litet förtroende, mycket respektive ganska litet förtroende samt ingen uppfattning. Svaret "ingen uppfattning" ingår i procentbasen, men inte personer som hoppat över att svara. Den senare gruppen omfattade 2002 4-7 procent, 2003 3-5 procent, 2004 4-5 procent och 2005 3-5 procent av undersökningspersonerna.

Medicin åtnjuter 2005, precis som tidigare, högst förtroende med strax under 80 procent som anger ett mycket eller ganska högt förtroende. Sedan följer teknik och naturvetenskap med förtroendesiffror kring 60-70 procent. Samhällsvetenskap, utbildningsvetenskap och humaniora uppnår klart sämre resultat med andel förtroende kring 40 procent. Andelen personer utan uppfattning är speciellt hög för humaniora. Varumärket humaniora och kanske också utbildningsvetenskap är förhållandevis okända, åtminstone i jämförelse med medicin som över 90 procent har någon åsikt om.

Om vi ser på resultaten över tid framgår det tydligt att alla fakultetsområden tappat något i förtroende, medicin på toppen likväl som humaniora i botten. Förändringarna i andelen med förtroende jämfört med 2004 är mellan 3 till 6 procentenheter lägre för de olika fakultetsområdena. Samhällsvetenskap och utbildningsvetenskap har tappat mest (-6 procentenheter vardera) medan medicin och naturvetenskap har förlorat minst med -3 procentenheter för båda fakulteterna. Om vi jämför med toppåret 2003 har humaniora och samhällsvetenskap förlorat ännu något mer i allmänhetens förtroende.

Samtidigt visar resultaten inte någon uppgång för andelen som har lågt förtroende. Dessa andelar ligger överlag lågt – från 2 procent för medicin till 6 procent för utbildningsvetenskap. Det som hänt är istället att andelen som varken har ett stort eller litet förtroende har ökat liksom de som inte uttalar någon uppfattning. Vi kan därför modifiera vår tes något genom att slå fast att vad vi ser snarast är en uppluckring av ett relativt högt förtroende än en övergång till ett lägre förtroende.

Resultaten i tabell 2 visar hur förtroendet ser ut i olika sociala och politiska grupper. De mönster vi ser känns igen från tidigare och förefaller ligga mycket fast. Män har mer förtroende för teknik än kvinnor, medan kvinnor har mer förtroende för samhällsvetenskap, utbildningsvetenskap och framförallt humaniora än män. De allra yngsta mellan 15-19 tenderar att ha lägst förtroende jämfört med äldre, speciellt gäller det medicin. Högutbildade har genomgående ett större förtroende för forskning än lågutbildade. Partipolitiskt har allmänt sett folkpartianhängare störst förtroende. När det gäller förtroende för medicin och teknik toppar fp- och m-sympatisörer med v- och mp-anshängare sist. Folkpartisympatisörer ligger högt också när det gäller humaniora och utbildningsvetenskap, men nu tillsammans med mp-sympatisörer medan kristdemokrater hamnar i botten.

Om vi jämför med motsvarande resultat från år 2004 kan man se att förtroendet tenderat att minska i alla grupper, men med två undantag. Förtroendet för forskningen har inte minskat bland ungdomar mellan 20-29 år, det vill säga i den åldersgrupp som mest läser på universiteten. Förtroendet har heller inte minskat bland högutbildade. I gruppen 20-29 år och bland högutbildade kan vi tvärtom notera en lite ökning av förtroendet för fakultetsområdenas forskning. Förtroendenedgången för forskningen återfinns alltså inte bland personer som är mest konkret berörda och insatta i universitetsforskningen. Förtroendetappet finns istället bland yngre (15-19 år) och äldre personer (30+), och bland personer med lägre utbildning.

Tabell 2 Förtroende för svensk forskning 2005. Andel med mycket eller ganska stort förtroende inom olika områden (procent)

Fråga: ”Allmänt sett, vilket förtroende har Du för den forskning som bedrivs inom Sverige inom följande områden?”

	medicin	teknik	natur- vetenskap	samhälls- vetenskap	utbildnings- vetenskap	humaniora	summerat index; medeltal
samtliga	78	70	63	44	36	34	3,8
man	78	75	62	39	31	28	3,8
kvinnor	78	64	64	49	42	40	3,9
15-19	62	56	50	40	31	22	3,8
20-29	76	74	68	50	47	46	4,0
30-64	78	71	64	46	36	35	3,8
65-85	81	68	58	38	32	27	3,8
låg utbildning	73	58	51	37	30	21	3,7
medellåg	73	65	55	39	32	28	3,8
medelhög	80	75	70	46	39	39	3,9
hög utbildning	88	84	82	58	48	52	3,8
partisynpati							
v	69	58	57	45	38	38	3,9
s	79	68	61	47	39	34	3,8
mp	65	60	67	47	43	48	3,8
c	84	70	69	44	35	31	3,9
fp	86	76	66	49	46	43	4,0
kd	73	71	63	39	26	27	3,8
m	84	79	69	43	33	34	3,9
övrigt	65	59	46	40	29	24	3,6

Kommentar: Personer som ej besvarat förtroendefrågorna ingår inte i procentbasen (= 3-5 procent av undersökningspersonerna). Det summerade indexet omfattar alla områdena. Det varierar mellan 1-5 där höga värden indikerar högt förtroende.

Förtroendet för forskare

Förtroendet för universiteten och för forskningen inom de sex olika fakultetsområdena minskade alltså något under år 2005. Nedgången är inte speciellt stor men statistisk säkerställd. När det gäller förtroendet för personerna, för en grupp utövare inom området – i vårt fall forskarna – kan vi notera en mycket tydligare minskning i förtroendet. Andelen svenskar som uppger att de har ett mycket eller ganska stort förtroende för hur gruppen forskare sköter sitt arbete minskade från höga 66 procent 2004 till klart lägre 46 procent 2005. Den lägsta siffran vi uppmätt hittills när det gäller förtroende för forskare.

Tabell 3 Förtroendet för yrkesgrupper (procent)

Fråga: "Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande grupper sköter sitt arbete?"

	mycket stort	ganska stort	varken eller	ganska litet	mycket litet	ingen uppfattning	summa procent
sjukvårdens personal							
2002	28	57	10	3	1	1	100
2003	25	55	13	4	1	2	100
2004	28	56	11	3	1	1	100
2005	23	58	12	3	2	2	100
forskare							
2002	18	49	21	2	1	9	100
2003	14	40	24	3	1	18	100
2004	17	49	22	3	0	9	100
2005	9	37	26	3	1	23	100
poliser							
2002	17	49	22	7	3	2	100
2003	13	49	22	11	4	1	100
2004	13	55	20	7	4	1	100
2005	10	46	26	11	5	2	100
lärare, grundskolan							
2002	14	48	24	6	2	6	100
2003	10	48	25	6	1	10	100
2004	12	54	22	5	2	5	100
2005	9	44	27	6	2	12	100
domare							
2005	6	28	32	12	7	15	100
präster i svenska kyrkan							
2005	5	25	34	10	9	17	100
rikspolitiker							
2002	2	27	40	18	9	4	100
2003	2	22	37	23	10	6	100
2004	2	22	41	20	11	4	100
2005	1	15	37	26	13	8	100
journalister, radio-TV							
2002	3	26	40	19	9	3	100
2003	2	24	41	21	9	3	100
2005	3	27	43	16	5	6	100
journalister							
2004	2	22	46	19	8	3	100
journalister, dagspress							
2002	2	19	39	23	13	4	100
2003	1	14	35	29	18	4	100
2005	2	17	39	23	12	7	100
företagsledare							
2003	2	19	37	19	12	11	100
2005	2	20	39	18	8	13	100

Kommentar: Resultaten bygger på data från Riks-SOM 2002-2005

På samma sätt som i fråga om bedömningen av fakultetsområdena är orsaken till förtroendetappat dock inte att andelen som har ett lågt förtroende för forskare har ökat. Andel med ett lågt förtroende har hela tiden hållit sig kring obetydliga 3-4 procent och så också 2005. Vad som har ökat är osäkerheten manifesterat i andelen svar av typen ingen uppfattning (hela 23 procent 2005) eller varken eller (26 procent 2005).

Förtroenededgången för forskare är inte unik för just den yrkesgruppen 2005. Som resultaten i tabell 3 visar tappade många andra yrkesgrupper också i förtroende; undantaget är journalister, där både radio-TV- och dagspress journalister uppvisar ett högre förtroende, låt vara från tidigare mycket låga förtroendesiffror. Forskarna var den yrkesgrupp som förlorade mest. Nedgången i förtroende för forskarna till 46 procent med förtroende betyder att de nu endast befinner sig på fjärde plats på SOMs rangordning över olika yrkesgruppers förtroende klart efter sjukvårdens personal (81 procent förtroende), men också efter poliser (56 procent) och lärare i grundskolan (53 procent). Men, å andra sidan, forskare ligger fortfarande förtroendemässigt före yrkesgrupper som domare (34 procent), präster i Svenska kyrkan (30 procent), journalister i radio/TV (30 procent), företagsledare (22 procent), journalister i dagspress (19 procent) och rikspolitiker längst ned i botten med endast 16 procent förtroende.

När vi i tidigare studier jämfört utfallet i förtroende mellan olika yrkesgrupper och de samhällsinstitutioner de verkar inom har vi kunnat se ett mönster, där vissa yrkesgrupper värderas högre än sin 'institution' och andra lägre. Således åtnjuter lärare högre förtroende än skolan och präster högre än kyrkan; däremot värderas journalister lägre än medieinstitutionerna (Holmberg och Weibull 2004). Forskare har tenderat att ligga något högre än universiteten i allmänhetens ögon, men 2005 ligger man på samma nivå. I nedgången har forskarna för övrigt sällskap med poliser och lärare i grundskolan som båda tappar mer än polisen respektive grundskolan.

Forskarförtroendet fördelat på olika sociala och partipolitiska grupper redovisas i tabell 4. Män och kvinnor skiljer sig inte åt. De har ett lika högt, eller lågt, förtroende för forskare. Ålderskillnaderna är också små, men högst förtroende har 20-29-åringarna. När det gäller utbildning är förtroendeskilnaderna mer påtaglig. Högst förtroende har högutbildade (61 procent med förtroende) medan lågutbildade har ett klart lägre förtroende (39 procent). Folkpartister har precis som när det gäller forskning högst förtroende för forskare. Minst förtroende för forskare som yrkesgrupp har v- och s-sympatisörer. Men skillnaderna är relativt små från 56 procent med forskarförtroende bland fp-sympatisörer till 43 procent bland socialdemokrater.

Tabell 4 Förtroendet för forskare 2005 (procent)

Fråga: ”Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande grupper sköter sitt arbete?”

	mycket stort	ganska stort	varken eller	ganska litet	mycket litet	ingen uppfattning	summa procent
samtliga	9	37	26	3	1	23	100
man	8	39	27	4	1	21	100
kvinnor	11	36	26	1	1	25	100
15-19	16	33	21	5	1	24	100
20-29	14	39	29	5	1	12	100
30-64	7	39	29	3	1	21	100
65-85	11	33	18	1	1	36	100
låg utbildning	7	32	24	2	1	34	100
medellåg	9	33	29	3	1	25	100
medelhög	12	39	25	2	1	21	100
hög utbildning	11	50	26	3	0	10	100
partisympati							
v	10	34	32	5	0	19	100
s	7	36	29	2	1	25	100
mp	9	45	25	4	1	16	100
c	12	39	27	3	3	16	100
fp	12	44	23	1	0	20	100
kd	12	31	29	1	0	27	100
m	12	39	23	4	0	22	100
övrigt	5	31	37	0	0	27	100

Källa: Riks-SOM 2005

Den negativa förtroendevinden för forskarna märks i alla olika samhällsgrupper. Styrkan i motvinden med en nedgång i förtroendet på 20 procentenheter har varit mycket likartad i alla grupper. Ett delvis undantag finns dock – de högutbildade. Inte så att inte forskarna tappat i förtroende även bland högutbildade. Forskarförtroendet har också gått nedåt bland personer med högre utbildning. Men nedgången har varit klart lägre bland högutbildade, ”endast” minus 9 procentenheter mot minus 20 procentenheter i genomsnitt för hela folket. Forskarnas förtroendetapp har alltså varit minst bland personer med mest kännedom om forskning och vetenskap; en liten men dock tröst för forskarna. Vi har inte med några kunskapsmätningar om forskning och vetenskap i SOM-studien 2005. Tidigare år har vi emellertid kunnat visa att högutbildade personer är klart mer kunniga på området än lågutbildade (Holmberg och Weibull 2005).

Att det är forskare som förlorar mer i förtroende än universitet och högskolor kan möjligen ge en antydning om var orsaken till nedgången skall sökas. Vi återkommer till det senare.

Satsa på spetsforskning

Ett av huvudresultaten i våra tidigare studier är att ett högt förtroende är en mycket viktig förutsättning för att de många människorna skall vara positiva till att Sverige satsar på forskning. Förtroende är en nyckelfaktor. Människor utan förtroende för vetenskap och forskning är klart mindre villiga att satsa på spetsforskning än personer med en hög forskningstilltro (Holmberg och Weibull 2005).

Med tanke på att förtroendet för forskningen gick ned 2005 är det alltså föga överraskande att också svenska folkets villighet att satsa på världsbästa forskning på olika områden också minskade år 2005. Vi har under de senaste åren frågat om villigheten att forskningssatsa för aderton olika områden. I studien 2005 ingick nio forskningsområden, bland vilka fem har varit med tidigare. Redovisningen i tabell 5 sammanfattar resultaten i rangordnad form med de forskningsområden i topp som svenska folket vill prioritera mest – cancer, reumatiska sjukdomar, miljö, energi och teknik. I botten återfinns en blandad uppsättning forskningsområden som kortsiktigt och konkret är mindre nyttiga – design, filosofi, rymden och arkeologi. Svenska folkets prioriteringar av vad vi bör spetsforska om är klart påverkade av konkreta nyttoberdömningar. Det gynnar medicin och teknik. Och missgynnar kultur och upplevelsefokuserad forskning – men också den kanske mer svårbedömda rymdforskningen.

De forskningsområden vi frågade om 2005 och som varit med i SOMs undersökningar tidigare råkade i fyra fall av fem ut för att människor blivit mindre villiga att satsa på spetsforskning. Det gäller miljön där andelen som ansåg satsningar inom det området är mycket eller ganska viktigt minskade med 2 procentenheter, energi minus 4 procentenheter, pedagogik minus 22 procentenheter och genteknik minus 8 procentenheter. På forskningsområdet transportteknik förändrades inte svarspersonernas bedömningar. Andelen som tyckte det var viktigt att forskningssatsa var densamma 2005 som tidigare.²

Resultaten i tabell 6 sammanfattar vilka forskningsprioriteringar som görs i olika sociala grupper och bland människor som sympatiserar med olika partier. De könsskillnader som finns följer ett tidigare känt mönster. Kvinnor jämfört med män vill satsa mer på forskningsområden som miljö, allergier, svenska språket och pedagogik, medan män jämfört med kvinnor mer vill prioritera energi, transportteknik och företagsekonomi. När det gäller ålder är det påtagligt att yngre personer är klart mindre villiga att satsa på världsbästa forskning än äldre på de flesta områden. De forskningsområden där yngre och äldre uppvisar minst prioriteringsskillnader är företagsekonomi, transportteknik, miljö och design. Störst skillnader finns när det gäller energi. Bland 65 till 85-åringar tycker 62 procent att det är mycket viktigt

Tabell 5 Svenska folkets uppfattning om vilka områden som skall forskningsprioriteras (procent)

område	mycket viktigt	ganska viktigt	inte särskilt viktigt	inte alls viktigt	ingen uppfattning	summa procent
cancer						
2002	78	17	3	0	2	100
2003	81	15	2	0	2	100
reumatiska sjukdomar						
2004	59	32	4	0	5	100
miljö						
2002	57	34	5	0	2	100
2003	58	32	6	1	3	100
2004	51	37	6	1	5	100
2005	49	37	6	1	7	100
energi						
2002	54	35	5	1	5	100
2005	52	33	6	1	8	100
teknik						
2003	47	38	8	1	6	100
allergier						
2005	37	42	11	1	9	100
pedagogik						
2002	35	44	12	2	7	100
2005	21	36	23	5	15	100
IT						
2002	28	44	17	2	9	100
2004	28	42	17	2	11	100
transportteknik						
2002	26	45	20	1	8	100
2005	27	44	16	2	11	100
nationalekonomi						
2003	26	44	19	3	8	100
svenska språket						
2005	22	30	27	10	11	100
genteknik						
2002	27	30	26	9	8	100
2003	35	29	20	9	7	100
2004	24	34	23	8	11	100
2005	20	30	24	12	14	100
företagsekonomi						
2005	17	40	25	5	13	100
historia						
2002	10	29	42	11	8	100
2003	13	28	35	13	11	100
arkeologi						
2004	9	30	39	11	11	100
rymden						
2004	9	25	40	14	12	100
filosofi						
2004	8	20	39	16	17	100
design						
2005	8	20	36	23	13	100

att satsa på spetsforskning inom energiområdet. Motsvarande andel är endast 33 procent bland ungdomar mellan 15-19 år. Utbildningsskillnaderna ser olika ut inom olika forskningsområden. Lågutbildade jämfört med högutbildade vill satsa mer på världsbästaforskning när det gäller allergier, svenska språket och företagsekonomi. Högutbildade jämfört med lågutbildade vill prioritera genteknik, energi och pedagogik.

Tabell 6 Prioriteringar av forskningssatsningar 2005. Andel som svarat mycket viktigt (procent)

Fråga: "Hur viktigt anser Du det är att det i Sverige satsas på forskning på världsbästa nivå inom följande områden?"

	Energi	Miljö	Allergier	Transportteknik	Svenska språket	Pedagogik	Genteknik	Företagsekonomi	Design	summerat index; medeltal
Samtliga	52	49	37	27	22	21	20	17	8	2,8
Kvinna	47	51	40	23	24	24	20	14	6	2,8
Man	57	46	34	31	20	18	21	19	10	2,8
15-19	33	40	23	18	14	8	10	10	4	2,6
20-29	36	43	27	25	16	23	16	12	11	2,7
30-64	54	51	38	28	20	21	21	17	9	2,8
65-85	62	48	45	28	34	23	24	21	4	3,0
låg utbildning	52	46	45	26	27	15	17	20	5	2,8
medellåg utbildning	46	45	34	26	21	17	16	16	7	2,8
medelhög utbildning	52	51	39	32	21	28	24	19	11	2,9
hög utbildning	60	56	29	27	19	25	28	11	10	2,9
partisympati										
v	43	52	31	21	20	21	13	5	4	2,6
s	52	49	40	26	20	18	18	14	5	2,8
mp	57	71	33	29	26	23	18	9	11	2,9
c	65	58	38	36	22	19	19	18	7	2,9
fp	49	49	36	24	22	21	25	15	7	2,8
kd	51	44	35	26	27	24	17	16	5	2,8
m	56	43	38	30	26	25	25	24	12	2,9
övrigt	40	41	37	25	13	17	18	20	5	2,7

Kommentar: Personer som ej besvarade prioriteringsfrågorna (= mellan 4-6 procent) ingår inte i procentbasen. Det summerade indexet omfattar alla områdena och kan variera mellan 1-4 där höga värden visar på en hög prioritering när det gäller forskningssatsningar.

Forskningsprioriteringarna är i de flesta fall föga partipolitiserade. Personer med olika partisympatier gör i huvudsak samma bedömningar. Några intressanta skillnader finns dock. Centerpartiets anhängare toppar bland dem som vill forsknings-satsa på energi och transportteknik, mp-sympatisörer är mest angelägna om mer miljöforskning medan moderater är mest för att satsa på forskning om företagseko-nomi samtidigt som vänsterpartister är minst intresserade. När det gäller genteknik är det folkpartister och moderater som vill satsa mest.

Journalister är som folk är mest

Samtidigt som SOM-undersökningen genomfördes 2005 gjordes också en under-sökning bland svenska journalister (Asp 2006). I journaliststudien ingick ViS-pro-jektets förtroendefrågor om tilltron till forskningen inom sex olika fakultetsområden. Resultaten i tabell 7 visar att journalister är som folk är mest, åtminstone när det gäller forskningsförtroende. När det gäller annat, som till exempel partisympatier, är skillnaderna större. Kent Asps studie visar att svenska journalister fortfarande tenderar att vara mer vänster än väljarna i allmänhet. I studien 2005 är det främst miljöpartiet som är överrepresenterat bland journalisterna, men också vänsterpartiet (Asp 2006).

Tabell 7 Förtroende för forskning inom olika områden bland journalister 2005 (procent)

Fråga: ”Allmänt sett, vilket förtroende har Du för den forskning som bedrivs inom Sverige inom följande områden?”

område	mycket/ganska stort förtroende	varken eller	mycket/ganska litet förtroende	ingen uppfattning	summa procent
Medicin	72	15	3	10	100
Teknik	65	20	2	13	100
Naturvetenskap	67	18	2	13	100
Samhällsvetenskap	50	32	6	12	100
Utbildningsvetenskap	32	34	12	22	100
Humaniora	44	34	9	13	100

Källa: Journalistundersökningen 2005

Antal svar: 1 102.

Kommentar: Enkätfrågan omfattade svarsalternativen mycket respektive ganska stort förtroende, varken stort eller litet förtroende, mycket respektive ganska litet förtroende samt ingen uppfattning. Svaret ”ingen uppfattning” ingår i procentbasen, men inte personer som hoppat över att svara. Den senare gruppen omfattade mellan 35 till 40 personer.

Men när det gäller forskningsförtroende är det alltså inga större skillnader mellan vad journalister tycker jämfört med allmänheten. De små skillnader som finns är dock inte utan intresse. Journalister har högre förtroende än svenska folket när det gäller forskning på tre områden, främst humaniora (plus 10 procentenheter), men också samhällsvetenskap (+6) och naturvetenskap (+4). Lägre förtroende än allmänhet har journalister för forskning inom områdena medicin (-6), teknik (-5) och utbildningsvetenskap (-5).

Könsskillnaderna i förtroendebedömningarna är mycket små bland journalisterna. Men de svaga mönster som finns liknar de vi känner igen från allmänheten. Manliga journalister har mer förtroende för teknikforskning än kvinnliga journalister. När det gäller samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning är det tvärtom – ett högre förtroende bland kvinnliga än bland manliga journalister.

Underskatta inte förtroendet

När nu förtroendet för forskningen och forskarna minskar något för första gången i våra mätningar kan det inte nog understrykas hur viktigt förtroende är. Det är typiskt att vi samtidigt som forskningsförtroendet viker nedåt ser en något minskad villighet bland allmänheten att satsa på svensk spetsforskning. Människor med förtroende för vetenskap är mer villiga att satsa på världsbästaforskning än människor med ett sviktande förtroende.

Vår analys har endast kartlagt vad som hänt med allmänhetens forskningsförtroende. Några bakomliggande orsaker till nedgången har vi inte berört. Utan att ha genomfört någon systematisk undersökning är det dock vår bedömning att det minskande förtroendet har att göra med de många negativa nyheter som kommit fram under 2005 kring forskningen. Internationellt har det mest uppmärksammade fallet varit fusket med stamceller i en världsledande koreansk forskningsgrupp och en norsk forskares fusk med data från en medicinsk databas. I Sverige har det förekommit en intensiv debatt om den feministiska forskningen med anledning av en anmälan mot en sociologiprofessor i Uppsala, och både på Karolinska institutet och på Sahlgrenska akademien vid Göteborgs universitet har det förekommit uppmärksammade fall där forskares resultat ifrågasatts.

Det är givetvis lätt att i en sådan situation peka på mediernas roll när det gäller det sviktande förtroendet för universitetsforskningen. Givetvis är det medierna som redovisat skandalerna och fusket, men medierna är trots allt bara budbärare och i de redovisade exemplen är det forskarsamhället självt som presenterat det medierna förmedlat. En skillnad mot tidigare är ändå att medierna i ökande grad byggt ut sin bevakning av forskning, inte minst beroende på att populärvetenskap har ett stort publikintresse. Huvuddelen av den nya vetenskapsjournalistiken torde ge en positiv bild av forskningen, men med en ökad uppmärksamhet följer även en kritisk bevakning. Allt talar för att vi kommer att få se mer kritisk bevakning i framtiden och det skapar nya tuffare villkor för forskning och forskare.

Noter

- ¹ Skalan har 200 enheter och går från +100 (alla svarande har stort förtroende) till -100 (alla svarande har litet förtroende).
- ² Observera att jämförelserna inte alltid är mellan åren 2004 och 2005. När det gäller energi, transportteknik och pedagogik görs jämförelsen med 2002. Områdena mättes inte år 2004. Om vi också jämför miljö- och genteknikresultaten 2005 med 2002 blir utfallen minus 5 respektive minus 7, alltså i allt väsentligt samma som vid jämförelsen med 2004.

Referenser

- Asp, Kent (2006) *Journalistkårens partisympatier*. Arbetsrapport. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören, Weibull, Lennart (2004) Samlande institutionsförtroende. I Holmberg, S, Weibull, L (red) *Ju mer vi är tillsammans*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören, Weibull, Lennart (2005) Forskning på världsbästanivå. I Holmberg, S, Weibull, L (red) *Lyckan kommer, lyckan går*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

